

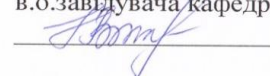
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

протокол від «27» січня 2020 р. № 1

в.о.завідувача кафедри

 Наталія ВОРОПАЙ

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
СІМЕЙНА ПСИХОЛОГІЯ**

Освітня програма **Дошкільна освіта**

Початкова освіта

Ступінь вищої освіти (бакалавр)

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

013 Початкова освіта

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Херсон 2020

1.Опис

Назва освітньої компоненти	Сімейна психологія
Тип	Вибіркова компонента
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень освіти
Кількість кредитів/годин	3
Семестр	II семестр
Викладач	Лось Оксана (Los Oksana), кандидат психологічних наук, доцент кафедри https://orcid.org/0000-0002-0177-9381 ,
Посилання на сайт	http://www.kspu.edu/About/Faculty/FElementaryEdu/ChairPedagogics.aspx
Контактная інформація	Оксана Лось – (0552) 32-67-66, Email: OLos@ksu.ks.ua
Графік консультацій	середа, 10.00. – 11.00. (аудиторії педагогічного факультету) або за призначеним часом
Форми та методи викладання	лекційні заняття, презентації, кейси, тестові завдання, індивідуальні консультації
Форма контролю	

2.Анотація дисципліни: Зміст навчальної дисципліни має за мету засвоєння психологічних знань сімейного інституту. Знання психології сім'ї необхідне і для розуміння різних підходів, теорій, напрямів, шляхів і тенденцій її розвитку. Тільки вивчення шляху становлення психології сім'ї як галузі психологічної науки дозволяє зрозуміти її сутність, виявити вихідні позиції, оцінити новизну і усвідомити історичний смисл.

1. **Мета та цілі курсу. Мета навчальної дисципліни:** Мета дисципліни: розкрити психологічні особливості сучасної сім'ї, об'єктивні і суб'єктивні умови її розвитку, визначити та проаналізувати специфічні соціально-психологічні детермінанти формування жіночої та чоловічої особистостей; показати науково-теоретичну та методологічну роль гендерної психології в процесі соціалізації особистості.

Завдання навчальної дисципліни:

1. Ознайомити студентів з основними періодами та етапами розвитку та становлення психологічного знання.
2. Ознайомити студентів з основними психологічними концепціями та їх місцем в історії сім'ї.
3. Формувати у студентів уявлення про зв'язки психології з іншими науками та їх вплив на розвиток психології.
4. Реалізація історичного підходу у формуванні наукового світогляду студентів-психологів.
5. Засвоєння основних напрямків і шкіл у світовій та вітчизняній психології в їх історичній динаміці; формування цілісної картини генезису психологічних ідей.
6. Знайомство з основними напрямками розвитку сучасної психології.

2 Компетентності та програмні результати навчання.

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретико-методичних положень педагогіки, психології та фахових методик навчання.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 01. Здатність діяти як відповідальний громадянин та брати участь у суспільному житті на різних рівнях (громадянська компетентність). ЗК 03. Здатність до особистісного і професійного самовизначення, самоствердження і самореалізації впродовж життя, до цінування багатоманітності у суспільстві (культура самовираження).

	<p>ЗК 04. Здатність до створення команди однодумців, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків (лідерська компетентність).</p> <p>ЗК 05. Здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, до самопрезентації та результатів своєї професійної діяльності; здатність до керування власним життям і кар'єрою (підприємницька компетентність).</p>
Фахові компетентності (ФК)	<p>ФК-2. Предметна компетентність. Здатність до використання предметних знань в освітньому процесі; здатність до інтеграції предметних знань з різних освітніх галузей; здатність до добору й застосування доцільних форм, методів, технологій та засобів навчання.</p> <p>ФК-11. Організаційна компетентність. Здатність до організації процесу навчання, виховання та розвитку учнів; здатність до організації різних форм навчальної і пізнавальної діяльності учнів.</p> <p>ФК-14. Здатність до навчання впродовж життя. Здатність до визначення умов і ресурсів професійного розвитку впродовж життя; здатність до супроводу та підтримки педагогічних працівників (наставництво, супервізія, інтервізія тощо)</p>
Програмні результати навчання	
ПРН 4	Розуміти закономірності та теорію процесу навчального пізнання, сучасні навчальні технології.
ПРН 6	Знати зміст нормативних документів, що регламентують початкову освіту: Державного стандарту початкової освіти, навчальних програм предметів, що вивчаються у початковій школі, критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи
ПРН 14	Здійснювати комунікацію, орієнтуючись на стилі мовленнєвого спілкування у процесі вирішення професійно-педагогічних завдань.
ПРН 15	Прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, застосовуючи правила мовленнєвого етикету
ПРН 17	Вчитися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію
ПРН 18	Аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій

3 Обсяг курсу на поточний навчальний рік

	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Кількість годин	II сем. – 16 год.	II сем. – 14 год.	II сем. – 60 год

4 Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
2020-2021	IV	Дошкільна освіта	II	Вибіркова компонента освітньої програми

5 Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Технічне оснащення освітнього процесу є достатнім для проведення аудиторних занять згідно з програмою. У розпорядженні науково-педагогічних працівників навчальні аудиторії, обладнані SMART дошками та технічними демонстраційними засобами наочності (проектори, екрани, телевізори), що дозволяють широко використовувати інтерактивні та мультимедійні засоби навчання.

Програмне забезпечення: <https://webhp.ksu.ks.ua/joomla/index.php>.

Освітній процес забезпечено навчальною, методичною та науковою літературою на паперових та електронних носіях.

6 Політика курсу

Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100% відвідування очне або дистанційне відвідування всіх лекційних і семінарських занять. Пропущені заняття (лікарняні, мобільність тощо) й невиконані завдання повинні бути відпрацьовані та надані викладачу в день консультації.

Щодо правил поведінки на заняттях: активна участь учасників освітнього процесу в обговоренні тем вивчення, диспутах тощо, виконання необхідного мінімуму навчальної роботи, відключення телефонів.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Не дотримання академічної доброчесності стане причиною стягнень, за що можуть відніматися бали.

7 Схема курсу

Тиждень, дата, години	Тема, план, кількість годин (аудиторної та самостійної)	Форма навчально-го заняття	Список рекомендованих джерел (за нумерацією)	Завдання	Максимальна кількість балів
------------------------------	--	-----------------------------------	---	-----------------	------------------------------------

		розділу 10)			
Модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї					
	<p>Тема 1. Психологія сім'ї як наука Предмет, завдання, методологічні основи курсу. (лк - 2 год., сем. – 2 год.)</p> <p>План</p> <p>1 Актуальність вивчення психології сім'ї. 2 Об'єкт, предмет та завдання психології сім'ї. 3 Методи вивчення психології сім'ї.</p>	Лекція, практичне	1, 4	<p>Практичні завдання:</p> <p>1 Розробити план-схему на тему «еволюція сім'ї та шлюбу» 2 Схематизувати типи відношення до дітей у сім'ях від прадавності до наших днів.</p>	10 балів
	<p>Тема 1. Психологія сім'ї як наука Предмет, завдання, методологічні основи курсу (самост. – 5 год.)</p> <p>План</p> <p>1. Актуальність вивчення психології сім'ї. 2. Методи вивчення психології сім'ї.</p>	Самостійна робота	1, 4	<p>Практичні завдання:</p> <p>1. Проаналізувати соціальні причини виникнення і переходу однієї форми сімейно-шлюбних відносин до іншої. 2. Схематично представити еволюцію сім'ї в історії розвитку суспільства.</p>	2 бали
	<p>Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний феномен (лк - 2 год., сем. – 2 год.)</p> <p>План</p>	Лекція, практичне	1, 7, 10	<p>Практичні завдання:</p> <p>Проаналізуйте відмінності сім'ї та інших малих соціальних груп. 2. Чи існує провідна функція сім'ї</p>	10 балів

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура. 2. Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену. 3. Психологічний аналіз функцій сім'ї. 			<ol style="list-style-type: none"> 3. Проаналізуйте особливості взаємин у вашій сім'ї. Чи можна назвати її психологічний клімат сприятливим 4. Чи можна стверджувати, що сучасна сім'я перебуває у кризовому стані 5. Охарактеризуйте психологічні проблеми кожної фази сімейного циклу. 6. Підготуйте реферат на тему: «Історія сім'ї та шлюбу». 	
	<p>Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний феномен (самоств. – 5 год.)</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Типологія сімей. 2. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї. 3. Психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї. 	Самостій на робота	1, 4, 7	<p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити питання: <ul style="list-style-type: none"> • Сім'я в умовах полі модальної кризи в суспільстві. • Сім'я як соціальна система українського суспільства. • Життєвий цикл української сім'ї. 2. Підібрати прислів'я, афоризми про сім'ю. 3. Підготувати реферат на тему: «Традиційне українське весілля». 	2 бали

				4. Проаналізувати специфічні особливості виховання в українській родині.	
	<p>Тема 3: «Проблеми стабільності сім'ї та шлюбу (лк - 2 год., сем. – 2 год.)</p> <p>План:</p> <p>1.Співвідношення понять «шлюб» і «сім'я».</p> <p>2.Фактори стабільності шлюбу і сім'ї.</p> <p>3.Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу.</p> <p>4.Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї».</p>	Лекція, практичне	1, 7, 10	<p>Практичні завдання:</p> <p>. Як мотивація шлюбно- сімейних стосунків впливає на задоволеність шлюбом?</p> <p>2. Проаналізуйте основні причини розірвання шлюбу.</p> <p>3. Розкрийте компоненти готовності до шлюбу.</p> <p>4. Дослідить власні психофізіологічні особливості особистості (тест- опитувальник Айзенка , 3, С.14-18).</p> <p>5. Складіть власні правила заповіді сімейного життя.</p> <p>6. Проаналізуйте характеристики жінок і юнаків, з якими хочуть спілкуватися , а також якості майбутніх членів подружжя.</p>	10 балів
	Тема 3: «Проблеми стабільності	Самостій		Практичні завдання:	2 бали

	<p>сім'ї та шлюбу (самост. – 6 год.) - Розлучення як основна проблема сучасної сім'ї</p>	<p>на робота</p>		<p>1. Розкрити питання: -Мотивація шлюбно- сімейних стосунків. -Причини розірвання шлюбу. -Правове регулювання відношень після розлучення. 2.Підготувати реферат на тему: « Дитина і розлучення». 3. Проаналізувати правила , дотримання , яких допомагає налагодженню стосунків(3 , С.119-121).</p>	
	<p>Тема 4: «Спілкування в сім'ї» (лк - 2 год., сем. – 2 год.) План: 1. Особливості подружнього спілкування. 2. Вплив спілкування на стабільність сім'ї. 3. Дефекти сімейного спілкування.</p>	<p>Лекція, практичне</p>		<p>Практичні завдання: Як мотивація шлюбно- сімейних стосунків впливає на задоволеність шлюбом? 2. Проаналізуйте основні причини розірвання шлюбу. 3. Розкрийте компоненти готовності до шлюбу. 4. Дослідить власні психофізіологічні особливості</p>	<p>10 балів</p>

				<p>особистості (тест- опитувальник Айзенка , 3, С.14-18).</p> <p>5. Складіть власні правила заповіді сімейного життя.</p> <p>6. Проаналізуйте характеристики жінок і юнаків, з якими хочуть спілкуватися , а також якості майбутніх членів подружжя.</p>	
	<p>Тема 4: «Спілкування в сім'ї» (самоств. – 6 год.)</p> <p>План:</p> <p>1. Особливості подружнього спілкування.</p> <p>2. Вплив спілкування на стабільність сім'ї.</p> <p>3. Дефекти сімейного спілкування.</p>	Самостійна робота		<p>Практичні завдання: Дайте характеристику мотивації шлюбно-сімейних стосунків</p> <p>1.Розкрити питання</p> <ul style="list-style-type: none"> - Охарактеризуйте основні поведінкові механізми реалізації сімейного спілкування; - опишіть типологію сімейних статусів людини, що впливають на її сімейне спілкування; <p>2.Складіть власні правила-заповіді сімейного життя.</p>	2 бали

					48 балів
Модуль 2 Діагностика і корекція сімейних стосунків					
	<p>Тема 5. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини (лж - 4 год., сем. – 2 год.)</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль сім'ї в соціалізації дитини. 2. особливості соціалізації дитини в сім'ї. 3. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. 4. Особливості стилів сімейного виховання. 5. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання і особливостей становлення особистості дитини. 6. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному й особистісному розвитку. 	Лекція, практичне	1, 7, 10	<p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наведіть приклади психологічних механізмів впливу батьків на дітей. 2. Який з стилів сімейного виховання є найоптимальнішим для розвитку особистості дитини? 3. Наведіть причини неадекватного ставлення батьків до дитини. 4. Як особистісні проблеми батьків зумовлюють проблеми у стосунках з дітьми ? 5. Як неадекватне ставлення до дитини спричинює відхилення в її психічному й особистісному розвитку? 	10 балів

<p>7. Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.</p>				
<p>Тема 5. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини (самоств. – 7 год.)</p> <p>План</p> <p>8. Роль сім'ї в соціалізації дитини.</p> <p>9. особливості соціалізації дитини в сім'ї.</p> <p>10. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей.</p> <p>11. Особливості стилів сімейного виховання.</p> <p>12. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання і особливостей становлення особистості дитини.</p> <p>13. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному й особистісному розвитку.</p> <p>Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.</p>	<p>Самостійна робота</p>	<p>1, 4</p>	<p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 -Культурно- історичний аспект взаємовідношень батьків до дитини. 2 Психологічні питання взаємовідношень сім'ї та дитини. 3 -Методи діагностики батьківсько-дитячих відношень. 4 Підготувати реферат на тему: «Формування Я-концепції особистості в сім'ї». 5 Ознайомитись з методикою контактної взаємодії, запропонованою Л. Б. Філоновим (3 ,С.30). 6 Проаналізувати прийоми керування самореалізацією (4 , С.191-192). 7 Опрацювати вправи на оволодіння елементами 	<p>4 бали</p>

				педагогічної майстерності?	
	<p>Тема 6. Психологічна діагностика сім'ї (лк - 2 год., сем. – 2 год.)</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета і завдання діагностики сім'ї. 2. Підходи у психодіагностиці сім'ї. 3. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. 	Лекція, практичне	1, 7, 10	<p>Практичні завдання:</p> <p>Порівняйте особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Від чого залежить вибір психологом тих чи інших психодіагностичних засобів у процесі роботи з сім'єю? 3. Виконайте психодіагностичне дослідження ступеня задоволеності шлюбом за опитувальником В. Століна (на власній сім'ї або на будь-якій іншій), проаналізуйте результати (1, С.81-84). 4. Виявіть узгодженість сімейних цінностей та рольових установок у вашій(чи іншій) подружній парі за методикою А. Волкової і Г. Трапезникової (1, С.73-78). 5. Дослідіть особливості процесу виховання в сім'ї за методикою АСВ (1, С.85-93) 	10 балів

	<p>Тема 6. Психологічна діагностика сім'ї (самоств. – 8 год.) План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета і завдання діагностики сім'ї. 2. Підходи у психодіагностиці сім'ї. 3. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. 	Самостійна робота	1	<p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити питання: <ul style="list-style-type: none"> • Загальна схема психодіагностики, сфокусованій на дитячо-батьківських стосунках. • Метод спостереження в роботі з сім'єю. • Використання тестів в роботі з батьками. • Дослідження сімейної історії. • Діагностичні можливості активних методів навчання. • Соціально-психологічна діагностика сім'ї, яка має аномальну дитину. • Малюнкові тести дослідження дитячо-батьківських стосунків. 2. Підготувати теку з комплектом методик діагностики дитячо-батьківських стосунків. 3. Дослідити особливості дитячо-батьківських стосунків (вибір сім'ї за бажанням) 	4 бали
--	--	-------------------	---	---	--------

<p>Тема 7. Психологічна допомога сім'ї (лк - 2 год., сем. – 2 год.) План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічна допомога сім'ї. 2. Принципи психологічного консультування. 3. Методи й прийоми сімейного консультування. 4. Психотерапевтична робота з сім'єю 	<p>Лекція, практичне</p>	<p>9, 34</p>	<p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте подібність і розбіжність процесів психологічного консультування і психотерапії. 2. У чому полягає специфіка методів і прийомів психологічного консультування порівняно з методами психологічного консультування з інших проблем? 3. Розкрийте зміст етапів психологічного консультування сім'ї за характером і тривалістю консультацій. 4. Якою є кінцева мета сімейного психотерапевтичного процесу? 	<p>10 балів</p>
<p>Тема 7. Психологічна допомога сім'ї (самост. – 8 год.) План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічна допомога сім'ї. 2. Принципи психологічного консультування. 3. Методи й прийоми сімейного 	<p>Лекція, практичне</p>	<p>5, 40, 41</p>	<p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити питання: -Основні форми, види і стратегії роботи з сім'єю. -Індивідуальне консультування батьків. -Батьківські групи. 	<p>4 балів</p>

	<p>консультування.</p> <p>4. Психотерапевтична робота з сім'єю</p>			<p>2. Підготувати реферат на тему: «Мистецтво взаєморозуміння в сім'ї».</p> <p>3. Порівняйте ознаки конструктивної та деструктивної сім'ї. Визначте тип вашої родини, використовуючи методику В. А. Семиченко (6, С.151-154).</p> <p>4. З'ясуйте найтиповіший для вас спосіб зниження напруженості в ситуації взаємодії з іншими людьми, використовуючи методику В. С. заслуженюк (6, С.159-163).</p> <p>5. Визначте інтегральні ознаки власного ставлення до сім'ї і родинних стосунків (6, С.170-177)</p> <p>6. Проаналізуйте особливості психологічної допомоги дітям розлучених батьків (5, С.211-218).</p>	
					42 бали
		залік		Соціально-психологічна сутність сім'ї.	10 балів

				<ol style="list-style-type: none">2. Структура сім'ї.3. Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену.4. Психологічний аналіз функцій сім'ї.5. Типологія сімей.6. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.7. Етапи життєдіяльності сім'ї.8. Співвідношення понять «шлюб» і «сім'я».9. Фактори стабільності шлюбу і сім'ї.10. Сумісність як фактор стабільності сім'ї і шлюбу.11. Особливості подружнього спілкування.12. Психологічне здоров'я сім'ї.13. Готовність подружжя до шлюбу.14. Роль сім'ї в соціалізації дитини.15. Особливості соціалізації дитини в сім'ї.16. Психологічні механізми	
--	--	--	--	--	--

				<p>сімейної соціалізації.</p> <p>17. Особливості стилів сімейного виховання .</p> <p>18. Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.</p> <p>19. Мета і завдання психологічної діагностики сім'ї.</p> <p>20. Методи психологічного вивчення сім'ї.</p> <p>21. Параметри діагностики подружніх стосунків.</p> <p>22. Загальна характеристика психологічного консультування і психотерапії сім'ї.</p> <p>23. Принципи психологічного консультування сім'ї.</p> <p>24. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків.</p> <p>25. Особливості використання методів сімейного консультування.</p> <p>26. Доцільність застосування сімейної психотерапії.</p> <p>27. Принципи сімейної психотерапії.</p>	
--	--	--	--	--	--

				28. Стадії процесу сімейної психотерапії. 29. Особливості діагностики дитячо-батьківських стосунків. 30. Особливості планування сім'ї.	
--	--	--	--	--	--

1 . Система оцінювання та вимоги

Модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї

Максимальна кількість балів за цей модуль – 48 балів:

Усна відповідь і виконання практичних завдань – 10 балів.

Написання словарного диктанту/ тесту – 10 балів..

Виконання завдань модулю самостійної роботи – 8 балів.

Модуль 2 Діагностика і корекція сімейних стосунків

Максимальна кількість балів за цей модуль – 42 балів:

Усна відповідь і виконання практичних завдань – 10 балів.

Написання словарного диктанту/ тесту – 6 балів.

Виконання завдань модулю самостійної роботи – 12 балів.

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основна література:

1. Андреева Т. В. Семейная психология. Учеб. Пособие / Т.В. Андреева./ – СПб.: Речь, 2005. – 436с.
2. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика: (учеб. пособие). К.: Укртехпрес, 1997.- 216с.
3. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості.- Харків,1996.- 237с.
4. Бондарчук О. І . Психологія сім'ї: курс лекцій. К.: МАУП, 2001.- 96с.
5. Браун Дж., Кристинсен Т. Консультирование: Теория и практика семейной психотерапии.- СПб.: Питер, 2001.- 352с.
6. Варга А. Л. Системная психотерапия. Краткий лекционный курс.- СПб.: Речь, 2001.- 144с.

7. Кісарчук З. Г., Єрмусевич О. І. Психологічна допомога сім'ї. Навч. посібник.- К.: Главник, 2006.- 128с.
8. Ключева Н. В. Психолог и сім'я: діагностика, консультації, тренінг.- Ярославль: академія розвитку, 2001.- 160с.
9. Ковалев С. В. Подготовка старшекласників к семейной жизни: тесты, опросники, ролевые игры: Книга для учителя.- М.: Просвещение, 1991.- 143с.
10. Ковалев С. В. Психология современной семьи.- М.: Просвещение, 1988.- 208с
11. Молода сім'я в Україні: проблеми становлення та розвитку: Тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2002 року.- К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.- 140с.
12. Психологія сім'ї: навч. посібник / За заг. ред. В. М. Поліщука.- Суми: Університетська книга, 2009.- 282с.
13. Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник.- К.: Веселка, 1998.- 214с.

14. Додаткова література:

1. Вацлавик П., Бивин Дж., Джексон Д. Психология межличностных коммуникаций. СПб.: Речь, 2000.- 299с.
2. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року.- К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002.- 144с.
3. Волкова А. Н., Трапезникова Т. М. Методические приемы диагностики супружеских отношений // Вопросы психологии.- №5.- С. 110- 116
4. Гулина М. А. Терапевтическая и консультативная психология. СПб.: Речь, 2001.- 252с.
5. Истратов О. Н. Психодиагностика: коллекция лучших тестов.- Ростов н/Д.: Феникс, 2006.- 375с
6. Кон И. С. Введение в сексологию.- М.: Медицина, 1989.- 336с.
7. Мы и наша семья: Книга для молодых супругов/ Сост. В. И. Зацепин, В. Д. Цымбалюк.- М.: Молодая гвардия, 1989.- 416с.
8. Паллади Г. А., Штемберг М. И. Гигиена брака.- Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1986.- 320с.
9. Психологические тесты для всей семьи/ Сост. С. Д. Букин.- Ростов н/ Д.: Феникс, 2004.- 512с.
10. Психологія : Підручник / За заг. ред. Ю. Л. Трофімова.- К.: Либідь, 2001.- 560с.
11. Сатир В. Психотерапія сім'ї.- СПб.: Речь, 2000.- 184с.
12. Туриніна О. Л. Практикум з психології: Навч. посібник.- К.: МАУП, 2007.- 328с.
13. Эйдемиллер Э. Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи.- СПб.: Питер, 1999.- 656с.

INTERNET-ресурсы:

<https://www.livelib.ru> › Семейная психология ›

<https://www.ozon.ru> › ... › Психология › Психология масс и соционика

www.koob.ru/shneider_1/semeynaya_psihologia